

VERKAPT

Janneke Bazelmans

Ecothriller

“Verkapt”

Ecothriller

Janneke Bazelmans

www.thrillerverkapt.nl

Tweede druk november 2017

Eerste druk mei 2017

Uitgever: Godijn Publishing

Project: BOEK10

Coverontwerp: Frank Puts

Coverfoto: Hugo Wortel

Auteursfoto: Breg Kardol

ISBN 978-94-92115-24-9

ISBN 978-94-92115-62-1 E-book

NUR 332

©2017 Godijn Publishing | www.godijnpublishing.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Godijn Publishing.

Voor Julius en Otis

*een studente
een aap
hun strijd*

Wanneer ze haar hals strekte, keek ze net over de rand van het plateau in het donkere gat onder haar. De duisternis deed lijken alsof het niet waar was. Alsof ze niet in de top van een veertig meter hoge woudreus zat, in het hart van Borneo.

Hoewel de houthakkers na zonsondergang hun werkzaamheden hadden onderbroken, galmde het snerpende geluid van de kettingzagen in haar oren na. Ze masseerde haar handpalmen en pulkte aan de stukjes huid die een paar uur geleden nog een blaar vormden. Het zeildoek ritselde. Met ducttape had ze het aan twee takken bevestigd, zodat het wat bescherming bood. In de kruin had de wind vrij spel.

Ze tuurde in de verte, waar steeds meer gloeiende puntjes oplichtten, als een spoor van brandende sigaretten met maar één missie: het groen uit het regenwoud trekken. Vanuit haar tenen kroop de paniek omhoog.

Haar vingers gleden over de houten planken, op zoek naar haar waterfles. Een bundel maanlicht drong door het bladerdek en vormde lichte strepen op het plateau. Ze zag de fles, greep ernaar, maar hij rolde weg, om vlak bij de rand te blijven liggen. Steunend op haar ellebogen schoof ze verder uit haar slaapzak en reikte naar de fles, die door haar beweging verder rolde. Het plateau kraakte. Een paar seconden later hoorde ze een zachte plof.

Ze hield haar adem in. De bewakers reageerden niet. Of ze waren in een diepe slaap verzonken, of ze waren stilletjes vertrokken. Het touw waaraan ze omhoog geklommen was, schuurde tegen het pla-

teau. Was ze vergeten het omhoog te hijsen, zodat nu een van de mannen naar boven klom? Onmogelijk, wie haalde het in godsnaam in zijn hoofd in het donker omhoog te klimmen? Ze kroop terug in de slaapzak en trok de rits tot haar kin dicht. Iemand ademde. Nee, dat was ze zelf. De wind, het moest de wind zijn. De wind speelde met de takken en ging zo rusten. Net als zij, Nora van Severingen, vijftwintig jaar en gevangen in een boom. Een boom waarvan de stam gemerkt was met een rood kruis.

Ze dacht aan het verhaal over een Amerikaanse vrouw die 738 dagen in haar schuilplaats verbleef. 738 dagen. Het was Nora's vierde nacht. De vierde nacht dat ze haar best deed niet bang te zijn. 'Angst is een slechte raadgever,' zei haar vader altijd. Alleen het vuur kon haar verjagen.

Het vuur won altijd.

PROLOOG

Zaak A-17299, moord op Nora van Severingen. Verhoor met getuigen. Gerechtshof Sintang, West-Kalimantan (Indonesisch Borneo), 5 mei 2020

De vochtige hitte, vermengd met de geur van kruidnagel en zware tabak, drong door de kieren van de rechtszaal naar binnen. Alec van der Hoeven bleef een moment in de deuropening staan en liep toen door naar de getuigenbank. Hij passeerde een rij mannen, die gehurkt met hun rug tegen de wand zaten en hem aanstaarden, een *kreteksigaret* in de mond. Omdat hij niet zo snel zag of er een bekende bij zat, knikte hij vluchtig. In de vrouw op de voorste rij herkende hij de moeder van de verdachte. Haar foto had in de Jakarta Post gestaan. Meer dan driehonderd veroordeelden wachtten in de Indonesische dodencel op hun executie, meldde deze krant gisteren.

Alec controleerde opnieuw zijn mobiele telefoon. Geen bericht. Het plan dreigde te mislukken. Een druppel gleed langs zijn voorhoofd naar beneden en hij deed geen moeite hem weg te vegen.

De deuren van de rechtszaal sloegen open en het publiek stond op. De rechter, gehuld in een zwart gewaad, sjokte naar binnen, gevolgd door drie collega's. Geschreeuw vanuit de hal. Alle ogen schoten naar de deur. Begeleid door twee bewakers strompelde de verdachte de zaal in. Zijn enkels waren

geboeid. Ingevallen wangen, erger dan zes maanden geleden, toen Alec hem in de gevangenis had opgezocht en het voorstel had gedaan. Holle ogen scanden de zaal. Alleen Alec wist wie ze zochten.

Een giftige cocktail van hebzucht en onverschilligheid had tot zijn ondergang geleid. Als iemand niet gestraft wordt voor wat hij gedaan heeft, moet hij gestraft worden voor wat hij niet gedaan heeft. De wet van compensatie geldt altijd. Overal.

Zijn mond voelde droog aan, met het puntje van zijn tong bevochtigde hij zijn lippen en voelde de barstjes. De verdachte had niet met het voorstel ingestemd. Nog niet. Alec wreef over het scherm van zijn telefoon, alsof hij het apparaat zo kon dwingen een bericht te laten zien. De tijd was bijna om.

De rechter schraapte zijn keel. Het circus begon. Zweetdruppels liepen langs Alecs ruggengraat, langs zijn taille, zijn broek in.

Zijn telefoon piepte bijna onhoorbaar. Een whatsapp-bericht. Zijn ademhaling versnelde en met trillende vingers drukte hij op het bericht dat de uitspraak honderdtachtig graden kon draaien. *Verdachte akkoord; bewijs geleverd*, las hij. Zijn hele getuigenverklaring was gebaseerd op deze vier woorden.

Van doodstraf tot vrijspraak.

Deel I

Transformatie

Maart 2017, het natte seizoen

1

‘Ze heeft geen moeder meer?’ Nora van Severingen keek in de rieten mand waar een penetrante geur omheen hing. De baby orang-oetan zoog afwisselend op haar duim en wijsvinger en maakte smakgeluiden, alsof ze al dagen geen melk had gehad. Haar luier leek ieder moment te ontploffen.

De man knikte en hield de fles melk boven de mand. De baby piepte, griste de fles uit zijn hand, zette die aan haar mond en schrokte de inhoud naar binnen. Een straaltje melk gleed langs haar kin. Een zonnestraal glipte tussen de hoge bomen door en droogde de melk op.

‘Ze heeft erge dorst.’

‘Dat heeft Terra altijd. Al sinds ze bij ons woont.’ Met de punt van zijn shirt veegde hij de melk van Terra’s kin.

‘Hoe lang woont ze hier al?’

‘Ze kwam toen ze vier maanden oud was, nu is ze bijna een half jaar.’

Nora bestudeerde het litteken op zijn wang, dat van zijn oor tot vlak boven zijn mond liep. De moedervlek tussen zijn wenkbrauwen leek haar als een derde oog te observeren. Hij deed haar denken aan de oosterse goeroes waar de Nederlandse tijdschriften vol van stonden. Goeroes als medicijn tegen depressie en stress. Zijn leeftijd was moeilijk in te schatten. Een jaar of vijfendertig, veertig, zeker tien jaar ouder dan zij.

Zijn zwarte, halflange haar hing golvend op zijn schouders. Het glansde.

Terra gooide de lege fles over de rand. Ze stak haar armen uit en de man tilde haar uit de mand en zette haar op zijn schoot. Het leek of de baby Nora nu pas opmerkte. Haar ogen waren net bruine opgepoetste kraaltjes en schoten vluchtig heen en weer.

De man aaide Terra over haar rug. 'Ik begrijp dat je voor PT Palmoil werkt.'

Nora vroeg zich af of hij verwachtte dat de baby nu een boertje liet. 'Als stagiaire. Ik doe een onderzoek.'

'Wat voor onderzoek?'

'Naar duurzame bedrijfsvoering. Ik studeer economie. En daarnaast Indonesisch.' Ze wachtte op een reactie. Als enige in haar jaar had ze die taal gekozen en het had haar mooi deze afstudeerstage bij het palmoliebedrijf opgeleverd. Als de rechterhand van Tonak was het haar taak om informatie te verzamelen voor het oprichten van een school. Daar konden de kinderen van de plantagewerkers naartoe. 'Ik zou je graag enkele vragen willen stellen over de kinderen uit het dorp.'

De man snoof en spuugde een rochel op de grond. 'Duurzame bedrijfsvoering, zeg je? Je zou beter moeten weten.'

'Wat bedoel je?'

Hij legde de baby terug in de mand. 'Kom Terra, binnen is het koeler.' Hij tilde de mand op en strompelde richting het huis. Doordat zijn ene voet achter zijn andere aan sleepte, schudde Terra heen en weer als de wiebelende gelukskatten die de Chinese winkels in Sintang bevolkten. Bij de deur zocht hij steun aan het kozijn, voor hij achter het gordijn verdween dat voor de deuropening hing.

Hij had haar best antwoord kunnen geven. Ze raapte de fles op, zette hem op de stam en telde de jaarringen die met verschillende kleuren, van licht naar donker, het levensverhaal

van de boom prijsgaven. De binnenste cirkel was het eerste levensjaar van een boom en de buitenste het laatste. Ze raakte de tel kwijt toen een rode mier dwars over de ringen kroop en zich niets van het patroon aantrok. Met een stokje probeerde ze hem te verleiden naar rechts te gaan, maar hij liet zich niet afleiden.

Ze schrok op van een tak die naast haar op de grond viel en keek omhoog. De bladeren bewogen. Haar hele leven lang was ze al bang voor slangen. Ze wist dat slangen zich vrijwel geluidloos voortbewogen, toch dacht ze telkens wanneer ze iets hoorde direct aan zo'n glibberig, kronkelend geval. Er viel iets op haar hoofd en ze schoot naar achteren. Ze voelde in haar haren en haar vingers verdwenen in een stuk zacht geworden banaan, half in de schil. 'Gatver.' Ze gooide het op de grond en veegde haar handen af aan haar broek.

'Nora, Nora!'

In de verte kwam Tonak aangerend. Haar stagebegeleider struikelde over de bovengrondse wortels van een woudreus, bleef enkele seconden liggen en krabbelde overeind. Ze stond op en liep naar het hek.

'Waar was je? Hoe kom je op dit terrein?' Hij veegde het zweet van zijn voorhoofd. 'We hebben de boot weer aan de praat gekregen.'

'Het kettingslot hing los, je kunt het hek zo openduwen.'

'Je hebt geluk dat twee jongens uit het dorp je deze kant op zagen lopen, anders had ik je niet gevonden. Regel één: loop nooit alleen door het bos. Voor je het weet neem je een verkeerd pad.' Hij trok het hek open. 'Je komt het oerwoud niet meer uit, Nora.'

'Sorry.'

'Is die manke er?' Tonak wees naar het huis.

'Hij is binnen.'

'Aan die man hebben we niks.'

‘Waarom niet?’

‘Hij is import. Komt van Java en bemoeit zich met alles. Kom mee, Bernardus wacht. Heb je de lijsten?’

Ze knikte en liep achter hem het pad af. Een hagedis schoot langs haar voeten en verdween tussen het borstelige struikgewas. Aan het eind van het pad keek ze om. Een orang-oetan zat op de boomstamtafel. Hij was groter dan Terra en likte aan de bananenschil.

Onder aan de heuvel sloegen ze de weg in die dwars door het dorp liep. Aan weerszijden stonden huizen op palen, met geschilderde muren en luiken, alsof er een schilderwedstrijd in het dorp was geweest. Ze passeerden de kerk, het open veld waar de school zou komen, en waar nu een groep kinderen voetbalde met een *pomelo*, een grapefruit maar dan zuurder. Twee meisjes knikkerden met nootjes. Het kleinste meisje wierp haar nootje richting het kuiltje, maar omdat het niet helemaal rond was, haperde het en bleef halverwege het pad liggen. Gejuich. Blijkbaar hoorde dit bij het spel en het meisje waagde een nieuwe poging. Over een paar maanden konden deze meisjes naar school. Scholing was de eerste stap om uit de armoede te komen. Scholing en werkgelegenheid, daar draaide het om.

Na tien minuten arriveerden ze bij de rivier, waar hun stuurman de *klotokboot* leegschepte, zonder zich te laten ontmoedigen door de scheur in de bodem van de emmer. Een van de jongens uit het dorp hielp mee, maar toen hij Nora en Tonak zag, dook hij het water in. Nora lachte naar de meisjes die toekeken. Gillend renden ze weg.

‘We moeten die man erbuiten zien te houden,’ zei Tonak. Hij trok zijn laarzen uit en stapte in het water. ‘Hij stookt de dorpelingen tegen ons op.’

‘Zal ik met hem praten?’

‘Ik wil niet dat je naar hem toegaat.’

‘Hij zegt dat hij orang-oetans opvangt.’ Voorzichtig zette ze een voet in de rivier. Deze zakte meteen centimeters weg in de modder. Ze trok haar voet omhoog en probeerde van kei naar kei te lopen, zoals ze de lokale bevolking zag doen, maar ze gleed uit en bezeerde zich aan een scherpe steen.

Tonak klom in de boot, pakte haar hand en trok haar erin. ‘Zei hij dat?’

‘Hij heeft er een stuk of acht. De jongste is bijna een jaar.’

Tonak fronste zijn voorhoofd. ‘Je moet niet alles geloven wat mensen zeggen. Kritisch blijven, je verstand gebruiken. Waarom zou hij apen opvangen? Wat levert hem dat op?’

‘Misschien wil hij ze helpen.’ Haar grote teen bloedde en ze drukte haar handpalm erop.

‘Helpen?’ Tonak grijnsde. ‘De handel in apen is een lucratieve bezigheid in Azië. Zeer lucratief. Maar zoals ik al zei: het is beter als je daar je gezicht niet meer laat zien.’

De stuurman trok aan het touw van de motor, die onder luid kabaal meldde dat hij het weer deed. Tonak zette zijn hoed op en nam plaats op het achterste bankje. Nora zat in het midden van de boot en tuurde over het water waarover ze vorige week waren aangekomen. Vanuit de stad Sintang, via de brede Kapuas-rivier naar de Jengkuat-rivier waren ze steeds dieper het hart van Borneo in gevaren. Strikt genomen was het Kalimantan, West-Kalimantan. Voor de Indonesiërs was dat een groot verschil, maar Nora vond Borneo beter klinken. Exotischer.

Het water klotste tegen de boot en zo nu en dan stroomde een golf over de rand. Ze rook de geur van rotte bladeren. Aan beide zijden van de rivier stonden mangroves met hoog liggende wortels, die als schuilplaats voor dieren dienden.

Tonak zat nu onderuitgezakt op de grond. Zijn hoofd rustte tegen het bankje, zijn hoed lag over zijn gezicht en hield de

zonnestralen tegen, die het ongetwijfeld gemunt hadden op het kale plekje op zijn achterhoofd. In zijn hals verschenen steeds meer vlekken. Zelf had ze weinig last van de broeierige hitte waardoor ze werden opgeslokt. *Geboren om in de tropen te wonen*, had Bernardus Andreas, de eigenaar van PT Palmoil, gisterenavond lachend gezegd. Het leek alsof ze al maanden in het regenwoud leefde, alleen aan het eeuwige gezoem om haar hoofd kon ze moeilijk wennen. Ze wapperde met haar handen om de zwerm muggen te verjagen, maar voor iedere mug die ze wegjoeg, kwamen er twee terug.

Ze haalde haar aantekeningenschrift uit haar rugzak en bekeek de lijsten met namen en gegevens van de dorpelingen die ze met Tonak had verzameld: gezinssituatie, grond, beroep en hobby's. De voorstanders van de nieuwe palmolieplantage had ze groen gekleurd, de tegenstanders rood. Tonak had gisteren een lijstje met vijf namen toegevoegd dat hij de twijfelgevallenlijst noemde. Ze haalde een stift uit haar etui en kleurde de nieuwe lijst oranje.

Bernardus wilde dat ze zo snel mogelijk met de contracten langs de dorpelingen gingen, te beginnen met de twijfelgevallen. Het dorps hoofd van Sungai Buaya vormde een complicatie. Zonder zijn toestemming mochten ze geen plantage aanleggen. Gisteren hadden ze opnieuw met de man gesproken en hem de voordelen van de plantage uitgelegd. Tonak had hem het contract gegeven, maar het dorps hoofd had niet getekend. Toen ze vertrokken had Bernardus hem een envelop toegeschoven. In Sintang had ze zelf ook al een paar keer geld moeten geven aan een politiemann aan wie ze de weg had gevraagd. Niet veel, hooguit een euro. Op Tonaks aanraden had ze een speciale portemonnee aangeschaft, zodat ze haar geldbuidel, die uitpilde van de biljetten, niet tevoorschijn hoefde te halen. Zo werkte dat hier.

Over die apenman sprak niemand. Ze zette hem onderaan de lijst met een vraagteken erachter en stopte het schrift in haar tas.

Ze passeerden hutten op drijvende pallets. Een groep vrouwen waste kleding in de rivier, en telkens als een van hen een shirt uit het water haalde, droop de modder ervan af. Tientallen meters verder gooiden twee jongens emmers water over elkaars hoofden en gilden het uit van plezier. Nora zwaaide naar de jongens, die joelend verder gingen met hun spel. Ze stak haar hand in het water. Onmiddellijk gleed er wat langs haar vingers en ze trok hem snel terug. Naar het leven onder het wateroppervlak kon ze alleen maar raden.

Rustig voeren ze verder. Een boot kwam hen tegemoet en hun stuurman week uit richting wal. Nora bukte om de laaghangende takken te vermijden. Op de passerende boot stonden kannen benzine en diesel vierhoog opgestapeld. Een groter contrast met het gigantische benzinstation aan de overkant van haar huis in Amsterdam was niet denkbaar. Haar kamer bij de oude hospita was tijdelijk bedoeld. Inmiddels woonde ze er al drie jaar.

Ze dacht aan haar onderzoek. Wanneer zij alle informatie had verzameld, kon PT Palmoil ermee aan de slag en die school oprichten. Daarnaast moest er een palmoliecoöperatie worden opgericht tussen PT Palmoil, het dorps hoofd en de boeren uit het dorp. Met het liefst zoveel mogelijk dorpelingen. Uiterlijk volgend jaar wilde PT Palmoil de plantage als duurzaam laten certificeren bij de *Roundtable on Sustainable Palm Oil* – een internationaal orgaan dat de certificering van palmolie regelde – net zoals de eerste plantage die het bedrijf een aantal jaren geleden had aangelegd. Tegen die tijd was zij alweer terug in Amsterdam. ‘Niet aan denken, genieten,’ prevelde ze. Eindelijk kon ook zij wat doen voor de oerwoudbewoners. Net zoals haar vader zijn hele leven had gedaan.

Het werd drukker op het water. Sommige boten waren niet meer dan een vlot, een veredeld pallet, zo volgeladen dat de vraag niet was óf ze zouden zinken, maar wanneer. De kano achter hen lag vol kokosnoten, rijst, rambutans, durians, komkommers en verschillende soorten ondefinieerbare groenten. Schuin vóór hen voer een boomstamkano, bezaaid met stoffen in schreeuwende kleuren.

‘*Pasar,*’ zei hun stuurman.

De drijvende markt dreef langzaam stroomafwaarts. Boten kwamen erbij of verdwenen in een van de zijkanalen. Hun boot voer naar een kano en bleef ernaast varen. De vrouw op de kano verkocht koekjes, cake en iets wat op brood leek. Ze glimlachte naar Nora. Hun stuurman kocht cake, sneed deze in plakken en gaf haar een stuk.

‘Dank je.’ Ze nam een hap en onmiddellijk leek haar mond in brand te staan. Alsof iemand in plaats van met suiker met rode peper had gestrooid. Ze pakte haar flesje water en spoelde de hap weg. Zo nonchalant mogelijk legde ze haar arm op de reling en liet de rest van de plak overboord vallen. Onmiddellijk streek er een zwart-witte vogel met witte kuif en kromme snavel neer op het water en hapte ernaar. Ze voelde haar wangen kleuren en keek naar hun stuurman.

‘Een neushoornvogel,’ zei de stuurman en wees naar het dier. ‘Een langkuifneushoornvogel. Ze komen zelden zo dichtbij. Hij dacht waarschijnlijk dat het fruit was.’

Snel pakte ze haar camera, maar het dier schrok van haar beweging en vloog weg.

Een halfuur lang voeren ze door de achtertuinen van de bevolking, toen meerden ze aan. De stuurman sprong in het water en trok de boot naar de aanlegsteiger. Het laatste stuk liepen ze over het pad langs de rivier. De boomwortels staken ver omhoog en ze moest goed uitkijken waar ze haar voeten zette. Tussen de bomen en struiken door zag ze Julungs huis

liggen, dat net als alle andere huizen op metershoge palen stond. De komende weken mochten ze hier logeren.

‘Waar bleven jullie? Hij is er al.’ Bernardus stond op de veranda en hield de envelop met daarop het logo van PT Palmoil omhoog. ‘Informatie over ons reisje naar Jakarta van vorige maand.’

Tonak grijnsde. ‘Drie keer raden. Hij heeft zich bedacht?’

Nora keek hem aan. Over wie hadden ze het? Zij wist niets van een reisje naar Jakarta. Ze schopte haar laarzen uit en klom de ladder op naar de veranda.

Daar zat hij.

Het dorpshoofd. Een man van aanzien in het dorp. Zijn stem kon het verschil maken. Op zijn schoot lag het contract.

2

Om vijf uur 's ochtends was ze wakker. Ze wreef over de muggenbulten op haar arm en schoof haar klamboe opzij. Met moeite kwam ze omhoog en ze stootte haar voet tegen de wand die haar kamer van die van Bernardus en Tonak scheidde. Aan de wand was een poster van Justin Bieber geplakt, de hoeken gekruld. Uit haar toilettas haalde ze een reeks pleisters en plakte er een op elk gat in de klamboe. Ze geeuwde en rekte zich uit; een minuscuul stukje boomschors dwarrelde naar beneden. Ze schoof het gordijn met bloemenpatroon, dat ooit fel moest zijn geweest, open. De boom die tegen het huis aan groeide, verdween halverwege in de ochtendnevel. Op een van zijn takken zat een toepaja, familie van de eekhoorn. Zich niet bewust van zijn toeschouwer keek het dier rond.

Het gepraat van de mannen had haar uit haar slaap gehouden, en daarna hadden de muggen en de hanen die taak overgenomen. Uiteindelijk was ze in slaap gevallen, maar telkens werd ze wakker en dreef het beeld van baby Terra zonder moeder naar boven. Ze had de man moeten vragen wat er met haar moeder was gebeurd en hoe Terra bij hem was gekomen. Zou hij haar echt voor de handel houden, zoals Tonak zei?

Op de veranda roerde Julungs vrouw in de ketel die boven het vuur hing.

'Goedemorgen.'

Julungs vrouw keek op en knikte bijna onmerkbaar. Haar zwarte haar had ze naar achteren geborsteld, anders zou het zeker in de ketel belanden. Ze droeg een *kebaya*, een traditionele blouse waarop vogels waren geborduurd. Haar oudste zoon was in de weer met een mango en een langwerpige mes en keek haar grijnzend aan. ‘Goedemorgen, Nora.’

Tegen de wanden lagen de slaapmatten van de familie alweer netjes opgerold.

Voorzichtig klom ze de trap af en liep naar de plasput. Ze wist wat komen ging, hield haar hand voor haar mond en schoof de doek opzij. Een walm van poep en urine. Ze probeerde haar reukvermogen uit te schakelen. Concentreer op je neus, adem door je mond, hield ze zichzelf voor en hurkte boven het gat, terwijl ze haar joggingbroek vasthield. Het vocht kletterde in de put, waar het zich vermengde met de plas van haar voorgangers. Dertig centimeter bij haar vandaan kroop een kakkerlak ter grootte van een muis. Het beest kroop haar kant op. Ze hees zich omhoog. Druppels urine sijpelden langs haar bovenbeen. Ze veegde ze weg met haar broek en liep terug naar de veranda.

De mat waarop ze zat kriebelde en ze trok haar benen omhoog, zodat alleen haar voeten de mat raakten. De zoon zette een glas sap, een mok koffie en een kom rijst met een schaalje bladerprut voor haar neer. Op zijn T-shirt stond een verschoten opdruk van Michael Jackson in de goeie ouwe tijd.

‘Dank je.’ Ze nam een hap. Het smaakte beter dan het eruit zag.

Een kip hipte op de veranda en wilde net wat meepikken toen de zoon het dier wegjoeg. Nora zag zichzelf in dit tafereeltje, met een rondspringende kip midden op de veranda in het regenwoud, en grijnsde. Als haar medestudenten haar zo eens konden zien: Nora van Severingen, de bedeesde studente die iedere dag na de colleges direct naar huis ging, de enige

studente die nooit een nacht doorhaalde in de kroeg. Iedereen was stomverbaasd dat professor Van der Hoeven haar de beste kandidaat vond voor deze stage. Dat zij de enige was die al jarenlang in de avonduren Indonesisch studeerde, vergaten ze. Eerst kreeg ze de kans een semester aan de universiteit van Yogyakarta te studeren om haar Indonesisch te verbeteren en het dialect van de Dayaks in deze streek te leren, daarna mocht ze als assistent van Tonak mee naar Borneo waar PT Palmoil een duurzame palmolieplantage aan wilde leggen. Een nieuwe generatie ondernemers, zo had professor Van der Hoeven het bedrijf omschreven. Anders dan de gewone palmoliebedrijven. En zij was de uitverkorene.

Ze bekeek de veranda en vroeg zich af met hoeveel mensen de familie hier leefde. Er waren drie deuren. Achter de eerste deur was haar kamer. Daarnaast sliepen Bernardus en Tonak. Schuin boven de derde deur aan de dakbalken van de veranda hingen netten. Ze stond op om te kijken wat er in zat. Ze deinsde achteruit. Het waren schedels, zeker vier per net. Ze keek nog eens goed. De tanden waren glad afgesleten. Uit de oogkas van een van de schedels kropen insecten.

‘Heel oud.’ Tonak stond achter haar. ‘Sommige van mens, sommige van orang-oetan.’

‘Ik vind het een griezelig gezicht.’

Tonak grijnsde en rekte zich uit. Eerst zijn armen, daarna draaide hij met zijn hoofd en tenslotte strekte hij zijn rug.

Ze moest lachen om de geluiden die hij erbij maakte. ‘Hoe ging het gisterenavond?’

Hij stak zijn duim omhoog, pakte haar sap en dronk het glas in een keer leeg. ‘Sorry, zo’n dorst.’

‘Heeft hij getekend?’

Hij knikte. ‘Twintigduizend hectare hebben we, waarvan vijfhonderd bestemd zijn voor een gemeenschapsplantage

voor het dorp. Hiervoor wordt de palmoliecoöperatie opgericht.'

Ze floot. 'Mooi. Lopen we vandaag de twijfelgevallenlijst af?'

'Nu het dorps hoofd getekend heeft, zullen de meeste dorpeligen volgen. Ik heb een stapel contracten.'

'Gaan we samen?'

Hij schudde zijn hoofd. 'Julung en het dorps hoofd van Sungai Buaya helpen ons.'

'Waarom is het dorps hoofd uiteindelijk akkoord gegaan?'

'We hebben duidelijk uitgelegd dat er mooie kansen zijn voor hem en zijn dorp. Stel je voor: de eerste duurzame palmolieplantage in het district. Wie zegt daar nee tegen? Zo veel kansen. Als we straks langs de huizen gaan, kun jij mooi verder met je onderzoek voor de school, Nora. Zoek uit hoe oud de kinderen zijn en wie er al kan lezen, schrijven en rekenen.'

Ze knikte en verheugde zich erop de dorpeligen te laten zien wat ze allemaal voor de school hadden meegenomen: schriften, papier, lijm, kleurpotloden en kleurboeken. Het was niet genoeg voor een hele school, maar later zouden ze naar de stad teruggaan en meer spullen inslaan.

De jeep reed over het lange pad – volgens Tonak werd het vanzelf een echte weg als ze er maar vaak genoeg overheen reden – naar de plek waar de nieuwe plantage moest komen. Deze was direct naast de plantage gepland die PT Palmoil drie jaar geleden had aangelegd. Beetje bij beetje zou de plantage groter worden. Af en toe kraste het struikgewas tegen de jeep. In de achterbak lagen een tafel en twee krukken, die alle kanten op gleden. Ze parkeerden op een open plek voor een hut. Het dorps hoofd en Julung stonden al op hen te wachten.

‘Dit is het plantagekantoor. Bij iedere plantage bouwt PT Palmoil een kantoor voor de plantageopzichter en voor opslag van gereedschap. Binnenkort komen er hier twee bij. Dit wordt straks het grootste plantagekantoor in de omgeving.’

Tonak opende de deur en een warme stroom lucht viel over hen heen. Julung sjuowde de tafel en stoelen naar binnen en veegde met de palm van zijn hand over zijn voorhoofd. Tonak sloot de deur af en stak de sleutel in zijn zak. ‘Kom, dan lopen we naar het eerste huis.’

Over een smal, kronkelend pad liepen ze de heuvel op, langs eeuwenoude bomen. Julung en het dorps hoofd liepen achter hen aan met een gps-apparaat waar ze telkens op drukten, net zolang tot het ding een uitgerekte pieptoon liet horen. Tonak liep stevig door, alsof hij het groene kleuren pallet, dat als een deken om hen heen viel, niet opmerkte. ‘Bijna veertigduizend hectare wordt de totale plantage.’

Veertigduizend voetbalvelden, ging het door haar heen. Of tachtigduizend. Was een voetbalveld een hele of een halve hectare?

‘De plantage van drie jaar geleden bedroeg tienduizend hectare, nu hebben we die twintigduizend erbij en de komende jaren komt er tienduizend hectare bij. Die hectare hebben we ook nodig, want we hebben een mega order uit jouw land gekregen.’

Nora knikte. ‘Van ProCare toch? Dat is een van de grootste levensmiddelenbedrijven van Nederland, misschien zelfs van Europa.’

‘Binnenkort horen we bij de grote jongens.’

Ze slenterden verder. Links en rechts van het steeds steiler wordende pad verdrongen ranke bomen en struiken die in kluwen tot aan haar hals reikte elkaar. Ze staarde naar de bomen, met hun stammen die op het eerste gezicht hetzelfde leken, maar allemaal anders waren. Eén boom was zo dik dat

vijf volwassenen er met gespreide armen omheen zouden moeten staan om hem te omarmen. Een plant had zich als een touw om de stam en de takken gewikkeld, naar boven kruipend, op zoek naar zonlicht. De bladeren wuifden heen en weer in het minuscule zuchtje wind dat er stond. Een kikker zat midden op het pad, keek hen een paar seconden aan en verdween met een sprong tussen de varens.

‘Tengkawangboom,’ riep Julung. Hij stapte van het pad en wees naar een reusachtige boom.

De tengkawang stond met vier andere woudreuzen in een cirkel. Nora staarde naar het bladerdak, dat tientallen meters hoog reikte. Ze stapte ook van het pad af, takken protesteerden onder haar voeten.

Julung kerfde met zijn machete een kruis in de stam. Aan het handvat van de langwerpige machete zaten metalen ringen.

‘Wat doe je?’

‘Hij telt de bomen,’ zei Tonak.

Nora wreef met haar handpalm over de ruwe huid van de stam, over de vele knoesten, tekenen van verwonding, over het kruis. Ze rook aan haar vingers, die vochtig waren van het sap. De boom was zo enorm en krachtig dat je er een huis in kon bouwen. Ze dacht aan haar vader, die zijn leven had gewijd aan onderzoek naar alle soorten bomen. Hij zou enorm genoten hebben van zo’n exemplaar. Ze veegde haar plakkerige handen af aan haar broek.

Zwijgend liepen ze door. Had ze maar wat meer tijd om van de omgeving te genieten. Hoog boven hen cirkelde een arend rond, alsof hij hen in de gaten hield. Tonak raapte een vrucht op, sneed hem open, porde erin en gaf haar de helft. ‘Daarom alleen al moet je een mes bij je hebben.’

Een geur van rotte eieren kwam haar tegemoet. ‘Weet je zeker dat hij niet bedorven is?’

‘Durians zijn heel gezond,’ zei Tonak en nam een hap.

Nora slurpte het sap naar binnen en proefde een combinatie van knoflook, schimmelkaas en verrotte ui. Ze spuugde het vruchtennat uit. ‘Gatverdamme.’

Het dorpshoofd schudde zijn hoofd. ‘Ze zijn niet rijp.’ Hij liep naar een boom waar een leeg plastic bakje aan een spijker hing. Een witte sliert bungelde in het bakje.

‘Huilend hout,’ zei Tonak.

Nora keek verbaasd in zijn richting. Wat bedoelde hij daarmee? Bij de volgende boom hing ook zo’n bakje. En bij de volgende, en bij die daarna.

‘Een rubberplantage,’ verklaarde Julung. Hij wees op de snee in de stam, trok er een sliert uit, rolde hem in zijn handen en gaf het aan haar. Ze kon het spul als elastiek uit elkaar trekken. Julung wees op haar been, waarop een paar kronkelende wormachtige beestjes zaten. Ze gilte en schopte in het rond. Julung boog voorover, trok de volgezogen monsters van haar been en vermorzelde ze. Het bloed begon meteen uit haar wond te stromen.

‘Loop niet te dicht langs de bladeren. Ze plakken zich aan je vast, kruipen naar een warme plek op je huid en zuigen het bloed uit je lichaam.’

Ze trok haar sokken zo hoog mogelijk op.

Julung wees op haar been. ‘Ze gaan door je sokken heen.’

Een minuut of tien later kwamen ze aan bij een rij huizen, omringd door lijnen waaraan onderbroeken en een verdwaalde jurk wapperden. Op de daken lagen golfplaten. De verf op de planken was grotendeels afgebladderd. Vergeleken met deze hutten was het huis van Julung een villa. Onder de veranda kropen kinderen achter een kip aan. Het dier miste een poot, maar liet zich niet kennen. Een oude vrouw met oorlellen, zo ver uitgerekt dat ze haar schouders raakten, stond op

de veranda. Ze zag hen en haar gezicht betrok. Ze riep iets wat Nora niet verstond.

‘Nora, kijk nog eens op het overzicht. Ik moet zeker weten dat deze familie op de twijfelgevallenlijst staat.’

Ze haalde haar aantekeningenschrift tevoorschijn. ‘Klopt, wil je hier beginnen?’

Tonak trok het schrift uit haar handen. ‘Laat mij maar.’

Op de vloer van de veranda zaten vier mannen te kaarten. In het midden stond een beker waaruit bankbiljetten puilden. De mannen staarden haar aan met half dichtgeknepen ogen. Alle vier met een vermoeid gezicht, alsof ze daar al dagen zaten. De oudste man hield een sigaret in zijn mondhoek geklemd en mompelde iets.

‘Nora, ga naar de kinderen,’ snauwde Tonak.

‘Waarom?’

‘De school.’

‘Ja, ja.’ Ze draaide zich om en liep naar de kinderen die de kip links hadden laten liggen en nu gehurkt op het gras zaten. Ze keken haar verwachtingsvol aan. ‘Hai,’ zei ze. ‘Hoe oud zijn jullie?’

Een meisje giechelde. Een jongen stootte haar aan zodat ze omrolde. Haar voetzolen waren pikzwart. Haar vriendinnetje trok haar omhoog, waarop het meisje zich weer liet vallen. Alle kinderen schaterden. Nora lachte mee en plofte naast hen op het gras. Voor de zekerheid controleerde ze haar sokken op bloedzuigers. Niks. ‘Wie kan er al schrijven?’

Niemand antwoordde. Het meisje zat nu rechtop en staarde naar haar knie waarop een korst zat. Ze pulkte aan de randen, net zo lang totdat er bloed uitkwam.

‘Tekenen?’

Een luid gejoel. Ze haalde potloden uit de tas en liet ieder kind een kleurboek kiezen. Ondertussen probeerde ze op te vangen wat er op de veranda werd gezegd, maar de afstand

was te groot en er spraken teveel mensen door elkaar om er wat van te verstaan.

De jongens kozen een Spiderman-kleurboek, de meisjes gingen voor het boek met prinsen en prinsessen - en ze leefden lang en gelukkig. Ze hielp het jongste meisje met het vasthouden van haar potlood. Vanaf de veranda weerklonken boze kreten en de deur naar het huis sloeg dicht. Een tijdlang hoorde ze niets.

De kinderen begonnen net aan hun tweede kleurplaat toen de mannen naar buiten kwamen. Tonak knikte naar haar. Ze stond op, gaf alle kinderen een *high five* en liep naar Tonak. 'En? Hoe ging het?'

Tonak gaf haar een vel papier. 'De familie heeft getekend.'

'Hoe heb je dat zo snel geregeld?'

'Ze zien eindelijk in dat het veel oplevert.'

'Het hele perceel?'

'Ja, veertien hectare.'

'Top.' Nora stopte het formulier in het contractenmapje. 'Dat is één.' Ze draaide zich om, zwaaide naar de kinderen en wandelde achter Tonak aan over het pad.

Bij het volgende huis was niemand aanwezig, op een paar schurftige honden na, die te sloom waren om te blaffen. Ze liepen verder het bos in. Vlak voor het volgende huis stonden ze stil. Nora bladerde in haar schrift en zag dat de naam van de familie rood was gekleurd. 'In totaal heeft deze familie dertien hectare grond in gebruik.' Tonak keek mee over haar schouder. 'Wat doen we?' vroeg ze. 'Eerst de oranje lijst afmaken?' Toen pas zag ze de man, die gehurkt voor zijn huis zat. Hij kauwde op een betelnoot en liet zijn blik over Nora glijden. Naast hem wroette een varken in de modder.

Hij wees op het schrift. '*Kelapa sawit*, palmolie?' Zijn tanden waren knalrood.

Ze glimlachte en knikte.

Hij stond op en schudde zijn hoofd. *'Tidak!'*

Twee jonge kinderen renden naar de man en klampten zich vast aan zijn benen. Tonak wees op de tas. Nora hield de tas open voor de meisjes en nieuwsgierig gluurde de oudste erin.

'U mag ook een eigen plantage beginnen,' zei Tonak vrolijk en haalde de formulieren voor de coöperatie tevoorschijn. 'U houdt twee hectare.'

Het jongste meisje haalde een set potloden uit de tas. Stralend keek ze het andere meisje aan, dat niets durfde te pakken. Nora knikte haar toe, maar ze hield haar handen op haar rug.

'Voor een vaste prijs koopt PT Palmoil uw oliepalmvruchten.' De man schudde zijn hoofd en draaide zich om. 'Iedere oogst opnieuw,' verduidelijkte Tonak zijn verhaal. De man reageerde niet en spuugde een rode fluim geperste betelnoot op de grond.

Gadverdamme. Haar eerste reactie was haar hoofd wegdraaien, toen herstelde ze zich. 'Er komt ook een school.'

Hij draaide zijn hoofd naar haar. 'Een school?' Zijn ogen lichtten op.

'Voor alle kinderen.' Ze wees naar de meisjes. 'Daar leren ze lezen en krijgen ze Engelse les. Kunnen jullie al lezen?'

De meisjes gierden het uit.

'Gratis,' zei ze snel. Dat moest ze niet vergeten erbij te zeggen. De school was gratis voor kinderen van plantagemedewerkers en van dorpelingen die akkoord gingen met de plantage.

De man kwam moeizaam overeind, wenkte hen en liep naar het huis. Naast de trap was een stapel stenen op elkaar gelegd, waarop een vuurtje brandde. Een ketel bungelde erboven aan een stok. Een voor een klommen ze naar de veranda, die bestond uit planken die willekeurig naast en over elkaar waren gelegd. De man wees naar de mat en Tonak ging direct zitten. Nora volgde hem, voorzichtig haar voeten plaatsend. De meis-

jes renden naar boven. Ze leken precies te weten waar ze hun voeten moesten zetten om niet in de gaten tussen de planken te vallen.

‘Hoeveel?’ vroeg de man.

‘Onze schatting is dertien hectare.’

‘Twintig.’

‘We meten de percelen en als uw perceel groter is, krijgt u vanzelfsprekend meer geld.’ Tonak klapte het aantekeningenschrift dicht en haalde het contract tevoorschijn.

De man grijnsde. ‘Meer geld.’ Hij plaatste een krabbeltje op het document. ‘Thee?’ Zonder op antwoord te wachten klom hij van de veranda, liep naar een struik en plukte een handvol bladeren, die hij in de ketel gooide. Nadat de theebladeren waren getrokken, gaf hij hun een mok, waarin hij een flinke schep suiker had gestrooid. Nora haalde er een paar vliegjes uit en blies. Een scherpe geur prikkelde haar neus. De man klom de trap af en verdween in de bosjes.

‘Wat gaat hij doen?’

‘Eten halen, denk ik. Geen verkeerd plan om meteen over die school te beginnen,’ zei Tonak, terwijl hij zijn duimnagel vijlde. ‘Gelukkig zijn er steeds meer Dayaks die willen dat hun kinderen naar school gaan. En daarna het liefst naar de middelbare school in Sintang.’

Nora voelde dat ze bloosde. Tonak, de Dayakspecialist, die haar een compliment gaf. Ze keek naar zijn andere duim die nu aan de beurt was, zo puntig mogelijk, alsof het een wapen was.

Even later kwam de man terug uit het bos met een handvol mango’s. Hij gaf er een aan Tonak, die de vrucht in één beweging in tweeën sneed en Nora de helft gaf.

De man mompelde wat.

‘Hij geeft toestemming te eten,’ zei Tonak.

Drie kopjes thee later vertrokken ze. Ze liepen een flink stuk, passeerden een veld waar tientallen graven lagen, sommige met enorme stenen erop, tot ze aankwamen bij een aantal huizen rondom een klein open veld. Gehurkt op het pad zaten drie kinderen. Ze hadden van zand een parcours gemaakt, waarover ze met een speelgoedautootje reden. Op de veranda stond een man. Hij riep naar hen en Nora liep meteen naar hem toe.

‘Wacht,’ riep Tonak. ‘Ze staan op de rode...’

Ze klom de trap op naar de veranda. De man hield zijn armen over elkaar en keek haar kwaad aan. Ze deinsde achteruit.

‘Geen plantage,’ zei hij.

Ze dacht snel na en wees op de kinderen. ‘We openen een school.’ Ze hield de tas met spullen open. ‘Kijk, we hebben schriften meegenomen.’

Hij griste de tas uit haar handen en smeed die over het hek van de veranda. ‘Wegwezen.’ De pennen en potloden rolden over het zand. De kinderen aarzelden geen moment en renden naar de spullen.

Haar hart bonkte in haar borstkas, maar ze liet zich niet kennen. ‘Zijn dat uw kinderen? Het is belangrijk dat ze naar school kunnen.’

‘Geen school.’

‘Nora, kom naar beneden.’ Tonak stond onder aan de trap. Naast hem stonden het dorpshef en Julung.

Ze keek weer naar de man. Hij moest begrijpen dat zijn kinderen zonder scholing geen toekomst hadden. ‘Maar, ik wil alleen...,’ stamelde ze.

De man sprong van de veranda, liep naar de kinderen en trok in één ruk het kleurboek uit de handen van het jongetje. Het kind viel achterover in het zand.

‘Nora!’

Ze draaide zich om en klom de trap af. De man verscheurde het kleurboek, smeed het weg en sleurde de kinderen mee.

Tonak liep naar haar toe. 'Gaat het?'

Ze knikte.

'Wat een reactie.' En dan zeggen ze dat Indonesiërs zo beleefd zijn.

'Zo zijn de Dayaks. Ik had je beter moeten voorbereiden. We moeten goed opletten en, voor we naar een huis gaan, uitzoeken in welk kamp de bewoners zitten. Deze man heeft duidelijk meer tijd nodig voor hij beseft wat we voor zijn dorp kunnen betekenen.'

Ze trok aan een haarlok, die door het zweet op haar wang zat vastgeplakt. 'Het ging zo goed vanmiddag. Iedereen tekende,' mompelde ze en liep achter Tonak aan het bos in.

Het pad werd steeds smaller, alsof het opging in het bos. Ze keek op de kaart. 'Volgens mij komen we nu bij het laatste huis in dit deel van het dorp. Klopt dat, Julung?' Nora keek over haar schouder. Tussen de bomen door zag ze Julung staan. Ze wilde wat zeggen toen iemand naar hen riep. Nora keek om en zag dat er een man op hen af kwam. In zijn hand hield hij een tak.

'Hij is het. Terug naar de jeep!' Tonak trok aan haar arm.

De man was een kop groter dan zij. Zijn gezicht stond verbeten en zijn ogen waren intens zwart. Hij hief zijn arm op die uit één grote tatoeage bestond. Een kreet, vanuit het diepste van zijn longen, joeg door het bos, waarna de tak meters verder op het pad belandde. Nora's ademhaling versnelde. Wie was die man? Dit was menens.

'Blijf daar niet staan,' riep Tonak.

Nora keek om en zag dat Tonak al tientallen meters voor haar uit liep. Toen ze weer naar de man keek, had hij een grotere tak in zijn hand. Hij zette een paar stappen naar haar toe. Een schelle gil kwam uit het huisje en de man draaide zich een

kwartslag om. Dit was haar kans. Ze draaide zich om en rende het pad af, langs de huizen, voorbij de woudreuzen, naar de jeep.

Tonak had de motor al gestart. Nora opende het portier en plofte neer. Een wolk stof sloeg in haar gezicht en ze sloot snel het portier. De jeep keerde en reed terug het zandpad op.

‘Nora, waar bleef je?’

Ze streek met haar handen het vocht van haar gezicht. ‘Je zei: “Hij is het.” Wie is hij?’ Haar hand zat vol zwarte vegen en met de punt van haar T-shirt wreef ze haar gezicht schoon. ‘En waar zijn Julung en het dorpshoofd?’

Tonak snoof. Trillend omklemden zijn handen het stuur terwijl hij over het zandpad scheurde, de ene na de andere kuil trotserend. Zijn gezicht vertoonde rode vlekken.

‘Moeten we niet terug om hen op te halen?’ Ze hield zich vast aan het dashboardkastje.

‘Ze lopen, het is niet ver.’

Een kwartier later later kwamen ze bij Julungs huis. Tonak had bijna onafgebroken in zijn achteruitkijkspiegel gekeken en geen woord meer gezegd.